

Autor: Václav Jan

Část druhá, třetí, čtvrtá.

Před osmdesáti lety podlehl na Bulovce komplikacím po ozbrojeném útoku v libeňské zatáčce Reinhard Tristan Eugen Heydrich. Čtvrt roku před tím oslavil pouhých 38 let. Jméno Tristan dostal podle hrdiny opery Amen, kterou složil jeho otec, slavný komponista, operní pěvec a zakladatel hudební konzervatoře v Halle an der Saale. Reinhardův mladší bratr Heinz dostal své druhé jméno Siegfried zase podle romantického wagnerovského hrdiny.

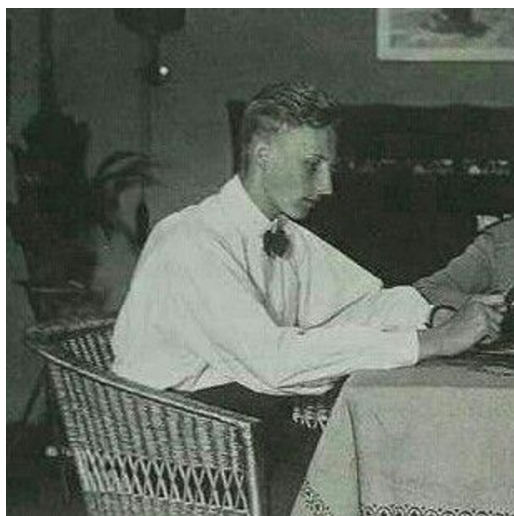
Reinhard však po otci, poněkud bohémském a rozhazovačném extrovertovi, mnoho nezdědil – snad kromě obrovské lásky k hudbě. Více tíhl k matce, Elisabeth Anně Marii Amalii, spořádané, přísné a vnitřně pevné ženě, jíž se podobal smyslem pro pořádek a nesmiřitelností ke kompromisům. Ovšem i matka pocházela z hudební rodiny, její předci založili pro změnu proslulou konzervatoř v Drážďanech. Není divu, že malý Reinhard hrál bravurně na klavír dříve, než se naučil číst a psát.

Takřka dvoumetrový muž autoritativního výrazu i povahy byl ztělesněním ctností, jak je vnímala nacionálněsocialistická ideologie. Bojovník, umělec, sportovec, intelektuál a politik, pro něhož byl německý národ „nade všechno“.

Už jako chlapec se přihlásil do Freikorpsu, později studoval námořnickou akademii, odkud musel odejít, protože prý nesplnil slib daný dívce, což se neslučovalo se ctí budoucího námořního důstojníka. Údaje o této aféře se různí. Každopádně se Reinhard brzy zamiloval do mladičky Liny, středoškolačky z nevýznamného šlechtického rodu, a po krátké známosti jí požádal o ruku, aby se stala osudovou láskou jeho krátkého života.

Heydrich byl bezesporu renesanční člověk, který se vzhledem ke své politické kariéře musel vzdát řady aktivit, kterým se rád věnoval. Skvěle plaval, šermoval, vesloval, vynikal v pětiboji či jachtingu. Navíc byl vynikajícím muzikantem a hudebním znalcem, už v námořnické kadetce byl u důstojníků oblíbený především jako houslový virtuos. Při berlínské olympiádě v roce 1936 byl nejen členem pořadatelského výboru, ale chtěl také reprezentovat v šermu. Podle vedení NSDAP se to ale neslučovalo s jeho postavením. Nebylo to jediné omezení, kterému musel čelit. Hitlerovi a Himmlerovi se nelíbila jeho krajně riskantní záliba v létání, a snažili se mu ji střídavě rozmluvit, nebo zakázat.

Hlavními politickými úkoly mladého ambiciózního důstojníka byly vytvoření a vedení centrálního bezpečnostního úřadu a vyřešení tzv. židovské otázky v Evropě. Heydrich ale věnoval velkou pozornost i klasické kriminalistice, ze zkosnatělého výmarského sboru rychle vybudoval nejmodernější kriminální policii na světě, používající nejnovější vědecké metody. Sám miloval chemii, v níž ve škole vynikal a původně ji chtěl studovat na univerzitě. Berlín tehdy navštěvovali odborníci z celé Evropy, aby se přiučili metodám německé policie. Heydrich byl také jmenován ředitelem Interpolu, a v této funkci setrval až do své smrti. Měl fenomenální paměť, pamatoval si nejmenší detaily ze všech spisů, které kdy přečetl, nepotřeboval telefonní zápisník, protože všechna čísla nosil v hlavě. Plyně ovládal několik světových jazyků.

Student Reinhard Heydrich neměl ohledně své budoucnosti snadné rozhodování. Po rodičích zdědil hudební nadání, ale vynikal i v přírodních vědách, zvažoval vojenskou či námořní kariéru, zároveň toužil stát se pilotem, a k tomu byl všestranným sportovním talentem.

Bojová letadla Heydrich pilotoval už od roku 1936. Během bojů o Norsko podnikal průzkumné lety nad Británií. Tehdy také při startu ze Stavangeru narazil do havarovaného stroje na dráze a zlomil si nohu. Přišel další zákaz létání. Ihned po vypuknutí Operace Barbarossa se ale bez vědomí nadřízených opět zapojil do leteckých bojů. V červnu 1941 byl sestřelen při útoku na most přes Dněstr, musel přistát za frontou bez podvozku, přeplavat řeku a pochodovat nepřátelským územím dva dny a dvě noci, než se setkal s německými jednotkami. Jeho hlavní starostí bylo, aby se o jeho akci nedozvěděl Hitler, před nímž pociťoval nezměrnou úctu a zřejmě i bázeň. Ne však tak velkou, aby neporušil vůdcův jasný příkaz jezdit v Praze v pancéřovaném voze a s doprovodem. Když pochopil, jakou měl Hitler v tomto směru předvídavost, bylo už pozdě. Možná ale Heydrichovi nepřišlo nijak zvláštní riskovat život, jako letec to dělal pravidelně.

Hitler se nakonec samozřejmě i o poslední letecké eskapádě šéfa RSHA dozvěděl a míra jeho tolerance byla dovršena. Ve výsledku obdržel Heydrich za své pilotní kousky několik vyznamenání a k tomu přidavkem definitivní zákaz létání. Hitler zřejmě Heydrichovu povahu dobře znal, protože opakovaně apeloval do Prahy

Nakonec se mu osudovým životním údělem stala politika, když uvěřil v nacionálněsocialistickou myšlenku, jejímuž naplnění se rozhodl věnovat veškeré své schopnosti a úsilí.

na dodržování bezpečnostních předpisů při ochraně protektora. Ten ale ozbrojený doprovod výslovně odmítl s tím, že by to uškodilo prestiži německého vedení u domácího obyvatelstva, a že se koneckonců v Čechách cítí bezpečně. Dokonce v tomto smyslu podepsal gestapu jakýsi revers, takže po jeho smrti nebyl nikdo z odpovědných pracovníků bezpečnostních složek stíhán.

Ze svých koníčků se tak mohl Heydrich vedle politické kariéry věnovat naplno jedině hudbě. A to dělal s vervou a důkladností sobě vlastní. Prahu považoval za jedno z center německé hudby. Dal nákladně zrenovovat budovu bývalého parlamentu Rudolfinum a udělal z ní pražské koncertní centrum s velkým sálem pro symfonický a menším pro komorní orchestr. Další hudební akce se konávaly ve Valdštejnském paláci. Právě tady vyslechl Reinhard v předvečer atentátu svůj poslední koncert, shodou okolností klavírní kvintet op. 5 svého otce Bruna, uváděný v rámci Pražských hudebních týdnů.

Heydrichův široký záběr zájmů a znalostí kontrastoval s jeho uzavřenou povahou. Na své okolí působil chladně a často arogantně. Jeho cílevědomá osobnost byla zcela oddaná boji za vítězství nacionálněsocialistického světového názoru, o jehož správnosti nikdy nepochyboval, a tento boj vedl fanaticky a s náboženským zápletem. Jako jeden z mála byl v něm připraven jít v případě potřeby do jakékoli krajnosti. Vyhýbal se i navazování úzkých přátelských vztahů, protože to podle něj člověka v jeho postavení oslabovalo a přivádělo do určitých nebezpečí, neboť je obtížné někomu stoprocentně věřit. Paradoxně si byl v počátcích kariéry velmi blízký s Canarisem, jehož pozdější osudy jako by zpětně potvrzovaly odůvodněnost Heydrichovy nedůvěry k lidem. Canaris, ostatně jako tolik jiných špionážních es, byl

A tragédie rodiny Heydrichů pokračuje: Heydrichova matka zemřela hladem brzy po válce v sovětské zóně rozděleného Německa. Bratr Heinz Siegfried, taktéž důstojník SS, se zastřelil v roce 1944 za nejasných okolností. Údajně měl pomáhat Židům v ilegálním odchodu z Německa a upřednostnil čestnou smrt před zatčením. Pokud tomu tak bylo, asi by se nedočkal pochopení u svého staršího bratra, který napsal už v roce 1935: „Práci Židovi ulehčuje skutečnost, že stále existují soukmenovci (církve toto smýšlení dokonce podporují), kteří uznávají árijské zákonodárství jen z donucení, a nechtějí chápat základní

mužem (nejméně) dvou tváří.

Mnoho svých kolegů z vedení strany považoval SS-Obergruppenführer und General der Polizei Heydrich za příliš plebejské; nesnášel kolegy, kteří se podle něj v osobním životě neřídili tím, co jako nacionální socialisté hlásali teoreticky. Věřil v mládež, která se bude blížit ideálu, jak ho pro budoucí Němce formuloval Vůdce: být tvrdý jako Kruppova ocel, pevný jako houžev a mrštný jako chrt. V tomto duchu hodlal vychovávat také mládež v Protektorátu, jehož zdravá část se měla v budoucnu stát součástí německé krve.

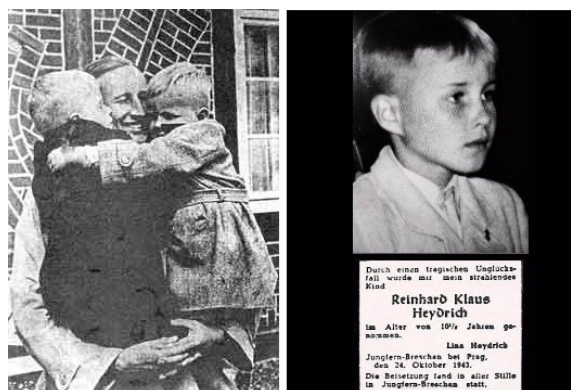
rasové myšlenky. Zatímco část německého národa začíná být již nyní, dva roky po národněsocialistické revoluci, vůči Židům lhostejná, vidíme, že Židé svůj cíl – ovládnutí světa a zničení nordických národů – sledují nadále s veškerou svou houževnatostí.“ Na obrázku vlevo mladý Heinz se svým starším bratrem Reinhardem.

Součástí těchto úvah byl plán nezbytnosti vytvoření nových elit, a v tomto duchu probíhal i výběr osazenstva Heydrichova sjednoceného říšského bezpečnostního úřadu. Přijímal vesměs minulostí nezatížené inteligentní mladíky, nezřídka z řad nacionalistických revolucionářů z výmarských univerzit. Kromě odborných zdatností od nich očekával také pevný charakter a zápal pro věc. Když se jeden z uchazečů o místo zeptal na výši platu, Heydrich ho okamžitě vyhodil. Jeho žena Lina vzpomíná, jak si večer doma stěžoval, že vůbec nedokáže pochopit motivaci tohoto mladého muže. Sám Heydrich byl asketa, který pro sebe nežádal žádné materiální výhody. Lina dokonce uvádí, že se vždy obávala, zda dokáže zajistit rodinu, a do praktických věcí týkajících se zabezpečení materiálních potřeb ho musela nutit. Byla to také ona, kdo zařídil bydlení na zámku v Panenských Břežanech. Heydrich tyto věci neřešil, měl povahu vojáka či kněze, který plní svou misi tam, kam byl vyslán a kde je ho zapotřebí. Nejraději jedl pečené brambory s mlékem a na návštěvy jezdil na kole. Ohledně sebekázně a výkonnosti měl obrovské nároky na své okolí, ale i sám na sebe.

V polovině března 1939 byl jmenován protektorem pro Čechy a Moravu šlechtic Konstantin von Neurath. Na podzim 1941 bylo jasné, že tento diplomat ze staré školy narazil v Praze na strop svých možností. Neurath vždy pracoval silou své autority pro zájmy Německa, ale byl spíše vlastencem tradičního stříhu a s nacionálněsocialistickou myšlenkou se nikdy autenticky nesžil. Také důvěra jemu projevovaná ze strany Vůdce měla proto své limity. Neurath jako ministr věcí zahraničních po roce 1933 významně pomohl etablovat nový německý režim v západní Evropě, ale v osmatřicátém roce byl na postu šéfa zamíni vystřídán oddaným straníkem Joachimem von Ribbentropem.

Jmenování Neuratha protektorem Hitler zamýšlel jako gesto dobré vůle vůči podmaněnému území, neboť starý pán byl známý coby nekonfliktní diplomat, který je schopen s každým vyjít po dobrém, a ovšemže i jako gesto vůči samotnému svobodnému pánovi von Neurathovi,

vlastně odměna za vykonané služby. Jeho působení v Praze bylo ovšem poznamenáno vlašností a formalismem, které plynuly z jisté únavy, nedostatku souznění s Hitlerovými plány i z pocitu ukřivděnosti. Zároveň Neurath pojímal svou pozici takřka jako standardní diplomatickou misi. Plány na germanizaci českomoravského prostoru a přičlenění k Říši formálně uznával a podporoval, ale nebyl schopen a zřejmě ani ochoten vyvíjet v tomto směru potřebnou systematickou aktivitu.

Malý Klaus Heydrich přežil svého otce jen o rok a půl: 24. října 1943 ho v Břežanech při jízdě na bicyklu srazil autobus s vesnickými fotbalisty. Když český řidič zjistil, koho přejel, propadl panice. Nakonec ale nebyl nijak trestán, neboť vyšetřování zjistilo, že syn bývalého protektora vyjel ze zámecké brány bez rozhlížení přímo pod kola autobusu, a řidič tedy neměl šanci nehodě zabránit. Klaus se dožil deseti let.

S komplikující se válečnou situací ztratil Hitler s rozvolněnými poměry v Protektorátu definitivně trpělivost. Protektorovi se česká vláda v čele s předsedou Eliášem smála do očí a za jeho zády čile komunikovala s Londýnem. Protektorát musel být zásobován potravinami z Říše, i když potenciál jeho potravinové produkce byl pro potřeby domácího trhu více než dostačující. Minimálně byli postihováni hospodáři načerno porážející dobytek a keřasové, kteří se na obchodu s ním přižívovali a nesli hlavní vinu na výpadech v zásobování obyvatelstva. V průmyslu registrovalo gestapo kolem 80 sabotáží den co den. Nemělo ani čas je vyšetřovat, stačilo sotva vést statistiku a zápisy. Neurath nebyl z funkce protektora odvolán, ale oficiálně pouze poslán na zdravotní dovolenou, neboť Hitler ho nehodlal zbytečně ponižovat. Potřeboval ovšem v Praze někoho, kdo sdílí jeho pocit, že v době, kdy na frontě umírají desítky tisíc mladých Němců, měli by být Češi vděční za klid zázemí, a že rozhodně není vhodná doba na nějaké švejkování.

Nehledal dlouho. Muž, který Neuratha v Praze formálně vzato jen dočasně zastoupil, byl zcela jinou osobností – fanatik s vizí a ryzí perfekcionista. Ve skutečnosti se počítalo s tím, že na pozici protektora setrvá nastálo a s úspěchem se zhostí úkolu, který zněl jasně: stabilizovat situaci v Protektorátu, potlačit odpor a zavést pořádek.